

הלכות שבת סימן שצד שצה

ביאורים ומוספים

סימן שצד

ספק ערוב מה דינו

[משנ"ב ס"ק ז]

הטעם, הואיל ואתעביד בה תנא מנא, נעשה בו מנא אחרת.
ואף ייחל לאכלו גם בערבית, כ"ל, מקל מקום טוב יותר לקצו
עליו בשבתית.⁽¹⁾

(1) ומטעם זה כתב הט"ז (סי' תקכו ס"ק יד), שישמרו את פת העירוב
ללחם משנה של סעודה ערבית ושחרית, ויבצע עליה בסעודה
השלישית.

(2) וכן הביא הכף החיים (סי' שסו ס"ק קכד) משער הכוונות, שהאריז"ל
נהג בכל ערב שבת לערב עירובי חצרות על לחם אחד ושיתופי
מבואות על לחם אחד, והיה בוצע בסעודת הלילה על פת שיתופי
מבואות, ובסעודת שחרית על פת עירובי חצרות.

(3) ואם נזרמנה לו פת העירוב לאחר שכבר בצע, כתב הכף החיים (סי' ס"ק
ט) שיאכלנה בהמשך הסעודה, כיון שכל הסעודה היא מצוה.

[משנ"ב ס"ק ח]

ועין לעיל במה שכתבתי שם בסעיף (4).

(4) שכתב שם בשם האחרונים, שיותר טוב לערב בכל ערב שבת, כי
ברוב הפעמים המצה של העירוב מתקלקלת ומתעפשת מאורך הזמן,
ונם מצוי שברבות הזמן יפלו בה תולעים.

[משנ"ב ס"ק ט]

ראינו יורה דעה ה"ק ה"א.⁽⁵⁾

(5) ולפי זה, אם מונח העירוב בבית אחד מהשכנים, ובעל הבית נסע
מביתו ואין אפשרות להיכנס לביתו אלא אם כן ישברו את הדלת,
כתב בקובץ בית תלמוד להוראה (ח"ד) בשם הגאב"ד דפאפא ז"ל
שאני עירוב, וגם אם אפשר לשבור את הדלת באופן שאין איסור
אלא מדרבנן, מ"מ כיון שעל כל פנים מחמת איסור מדק אסור לשבור
את הדלת, הרי אינו יכול לטול את העירוב, ואינו מועיל.

[משנ"ב ס"ק י]

מלאכה גמורה.⁽⁶⁾

(6) ואף שבבין השמשות מותר לומר לנכרי לעשות מלאכה שאסורה מן
התורה לצורך שבת (כמבואר בשו"ע לעיל סי' רס"א), כתב הנשמת
אדם (כלל עב' אות א') שלענין עירוב אין זה נחשב שראוי לטול על ידי
איסור דרבנן, משום שיש לחוש שלפעמים לא יהיה שם נכרי, ואף על
פי כן יבואו לסמוך על העירוב, ולכן גם כשיש נכרי לפנינו לא פלוג
רבנן והחשיבוהו כאיסור תורה.

ואם הניח את פת העירוב בבית הנמצא חוץ לעירוב, כתב הט"ז (סי' ג'
והאר"ך בזה לעיל סי' שסו ס"ק ג') שאף על פי שעל ידי איסור דרבנן
יכול להביא אליו את הפת, אינו עירוב. ובטעם הדבר כתב, שהרי עיקר
סכרת עירוב חצרות היא שעל ידי הנחת העירוב נחשב כאילו כולם
רים באותו בית שבו הניחו את הפת, וכל החצרות שייכות לבית זה,
לכן באופן זה אין אומרים שהואיל והותר בבין השמשות לטול (כיון
שלא גזרו על שבות בבין השמשות) יחול העירוב, שהרי צריך שכל
השבת יהיה אפשר לקחת את העירוב לחצרות, ובשבת הלא אסרו
שבות אפילו לצורך מצוה, (וראה מה שכתבנו בזה ברמ"א לעיל שם
סי' א').

ובשיכול להגיע אל העירוב על ידי שיעבור על מלאכה שאיסורה
מדרבנן, שהל עירובו כיון שלא גזרו על שבות בבין השמשות, הקשה
הבי' (ד"ה ומדברי התנאים) שהרי רק לצורך מצוה לא גזרו על שבות

בבין השמשות (וכמו שפסק הרמב"ם פ"ו מהל' עירובין ה"ט), ואמנם
עירובי תחומין אין מערכין אלא לצורך מצוה, אבל עירובי חצרות
ושיתופי מבואות הרי מערכים אף לדבר הרשות, ואם כן מדוע התירו
לעבור על איסור דרבנן בבין השמשות. ותיירך, שיתכן שכיון שאם לא
יערב עלול לבוא לטלטל באיסור וכשמערכ פורש מאיסור, גם זה נחשב
למצוה. ועוד תירך שנחשב לשנת הדחק, שגם בזה התירו שבות בבין
השמשות כמבואר ברמב"ם (שם).

[משנ"ב ס"ק יא]

שלא היה מקסיק רשות הרבים בין מקום שנקצא המפתח לבין
המקדול.⁽⁷⁾

(7) ואף לדעת החזו"א (א"ח סי' קג ס"ק יט) שהכריע בדעת הרשב"א
והריטב"א (שבת צ"ג, א) שהאיסור להעביר מרשות דהידי לרשות
היחיד דרך רשות הרבים הוא מדרבנן, מ"מ לא התירו איסור שבות זה
בבין השמשות, כיון שהוא קרוב לאיסור תורה, כמבואר בחידושי
הרשב"א (עירובין לג, א) ובעבודת הקודש (בית נתיבות שער ה סי"ט).

סימן שצה

דיני פרפת ערוב

[שו"ע ס"א]

ומקב"ך עליו יעל מנאות ערוב.⁽¹⁾

(1) בסוגית הברכה כתב בשו"ע חתם סופר (א"ח סי' צט) שהוא מה
שצונו על מצות התעקן הגדול להישמר מאיסור הנגא, וכתב,
שאין הכוונה יצוינו על איסור הנגא וטלטול בשבת, שאם כן
נוסח הברכה צריך היה להיות ואסר לנו את ההוצאה, כשם
שמכריזים בחופה ואסר לנו את הארוחות. ועוד, שאין סברא לברך
על איסור הנגא יותר מעל שאר המלאכות. וכיוצא בזה פירש
המגיד משנה (פ"ו מהל' עירובין ה"ד), שאנו מברכים יצוינו לומר
שאין אנו רשאים לטלטל בלא עירוב, וצונו שכשנצטו להוציא מן
הבית לחצר שנערב, וכמו מצות שחיטה ונטילת ידים שמשמעות
היצוינו היא על המצה הקיומית.

[משנ"ב ס"ק א]

מנא להורא.

(2) וכיוצא בזה כתב בשו"ע (ח"ב סי' לו), שאלמלא טרדת
הלימוד, דרך תלמיד חכם לתקן העירוב (כמבואר בגמרא (עירובין
סח, א) שרבה בר רב חנן שאל את אביי מדוע מבוי שגרים בו תרי
גברי רבוכי כרבנן, לא יעשו לא עירוב ולא שיתוף. ומי שלבו
נוקפו בזה, הדיעות גמורה היא, או מינות נזרקה בו, וזכות גדולה
היא לתקן עירוב כדי למנוע קלקול שיבואו רבים לטלטל בלי
עירוב.

[משנ"ב שם]

פן ישיבחו ויבואו לידי אסור טלטול.⁽³⁾

(3) אבל אין מצוה לחזר אחר עירובי תחומין, אף שאין מערכים
אלא לצורך מצוה. ואף על פי שאחר עירובי חצרות (וכן אחר
שיתופי מבואות) מצוה לחזר אפילו שמערכים גם לדבר הרשות,
כתב הכף החיים (סי' א') שטעם הדבר הוא כדי שיעל ידי העירוב
לא יבואו לידי איסור טלטול, אבל אין מצוה לחזר אחר עירובי
תחומין, כי יתכן שעל ידי העירוב יבוא לידי איסור הליכה חוץ
לתחום, ולכן לא יערב אלא לצורך מצוה.

הלכות שבת סימן שצח רסא באר הגולה

ג שם פמשה
הנכרת ד בשנה שם
ליר ה באוקמא
דאפי ודא שם
בסין שר שר
דשירי שר

אם לאו, לא: ב' יצירך שיהא הערוב בין השמשות במקום שראוי לשלו, הלכה, אם נפל עליו גל ואינו יכול לטלו (א) בלא מרא ונצינא, אסור: הגה והערוב אינו צריך להיות קיים רק בין השמשות (טור), אף כי לאכלו בשנאי חשכה (הגא' ומרז'י פ' בכל מערבין). ויש לבצע עליו (ד) בשחרית בשבת (מנהגים), ורקא במקום שנוהגים לערב כל ערב-שבת, [*] (ה) אכל צריך טפי לערב על כל השנה (ו) בפעם אחת, גדלעיל סימן שסח (כ"א): ג' יתנו (ז) במגדל ונעל בפניו (ח) ואבד המפתח (ט) קדם שחשכה, אם אי אפשר להוציא הערוב אלא-א-ספן עשה (ב) [א] (י) *מלאכה גמורה בין השמשות, הרי זה כמי שאבד ואינו ערוב, שהרי אי אפשר (יא) לאכלו:

שצח דיני ברפת ערוב, ובו סעיף אחד:

א סימן זה ענינו
לעיל בסוף סימן שצ

א (א) *מצוה לחזור אחר שתופי-מבואות. [*] ומקרה עליו (ב) 'על מצות ערוב' (א) ואומר 'בזה השתוף יהיה

שערי תשובה

[*] אכל עדיף טפי בו'. וקדם האריז'ל כתבו שכתב בו, ועין במגיא' לעיל ס"ס שס"ו, ומ"ש דקאי על צדדי פכשילין לא נהירא, וכ"כ פשיטא ברכה שבוסשק הוי מקפידים לצלות ערוב בכל ע"ש ע"ש תקדוש מיוחד תמיד ושל ויל, ע"ש: [ב] מלאכה, עבדיט. ועין בשו"ת שער-אפרים סימן כו והקא בירא-אפרים לקמן סימן טט:

[*] ומקרה עליו של מצות ערוב, עין לעיל סימן שס' (בירא-אפרים) מה שכתבתי בשם שו"ת מרדכי ד"כ בע"ש שני ערובין של ע"ת ערוב תכשילין יחד, וקרא דהיה כצורבתחומין, כי בכה אחת נכלם, ועין מ"ש שם:

באר הלכה

וכי, ואף דמנין שם לענין צורבתחומין, סובר דהוא תרין לערובי-תצות, וצ"ע דין זה לא דין ברור הוא, דברים מתראשונים פליגי עלה, תכינו סם ותרבנו תנאל תמוכאים בשבת ל"ד בתוספות דבור הפתחיל שניהם בסוף הדבור, דסוכרים שם דמקרא ז' דברי יוסי הוא דקא לענין צורבתחומין אכל לא לענין צורבתצות, דבזה אפילו ספק טוהר ספק סמאה כשר, וכן מוכח סוף פק בזה מדליון ומסמך ב' בקרב כל מערבין משמע גמור הכי, וכן נכתב דהוא סוכרי-א' בערבין דף ע' דצורבתצות כשר ספק תרומה טוהר או טמאה, וממילא הוא תרין בספק תהא או לא: * ויחל לאכלו בשנאי חשכה, ואף דלעיל בסימן שצ' סעיף ג' פסק דאם נאכל בין-השמשות גמור, ערוב ערוב, הסם הוא לענין דצד, אכל לכתחלה אין קדאי לסוכריא צמא אפילו בספק דרבנן, והאי דמקלין בסעיף ב' שם להניחו לכתחלה בין-השמשות, מוכי' נמי בגון שנתאחר ולא הניחו פקדים ודמיון לה לענין צורבתצות ודקיל מצורבת-תחומין דצד, אכל לכתחלה בודאי מצוה להניחו קדם בין-השמשות, וכמו שכתב הפגרא-אפרים סימן רס סעיף-קט"ז: ג' * מלאכה גמורה, פן הוא לשון תרומה, והשמיט סוכריא דצורבת דף לד דאוס' אף במגדל של לבנים סדירות בלא טיח טיט דאין בו אלא שבות, דמפרש דאיתא הסוכריא שם דלא קרי, וכן שכתב בתוספות שם, דלרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזיר בין-השמשות אינו אסור אלא במגדל של בגין [וא] של עץ שיש בו ארבעים סאה, וכו' [ל] שיש בו מלאכה גמורה בסתירתו, והטור העתיק הגמרא לאמר אף במגדל של לבנים סדירות [ואף צורבת-תחומין משמע דסוכריא לה פן, שצ"ע בסימן חט לדבריו פאן, ואף שערוב-תחומין הוא ערך מצוה לכלי עלטא], נראה שהוא קפדש כמל שכתב הרמב"ם דהסוכריא איתא אף לרבי, ומשום דלכנים סדירות הוא שבות הקרוב (לדאונקא) דדומה לקמירת בגין, וכן סתב בקרבן-תנאל: אכל תשכ"א בחולשיו ובעבודת-הקדש סתב כרעת תרומה וכן שכתב בתוספות דהוא דלא קרי, דלרבי דקאי לן מנהג אינו אסור אלא במגין גמור, וכן נראה מהטב המיד בקרב, ו' אלא דצריך עיין איהא מלאכה גמורה שפך אף במגין גמור, דכא מן התורה אין חוב אלא

באר היטב

(ב) מלאכה, אכל במלאכה ורפון לא גזיר עליו בה"ש בדבר-מצוה. ואם מצא המפתח בשבת, בכל ענין הוי ערוב אפילו מצאו בשבת, ט"ו, ע"ש, ועין טגרא-אפרים:

משנה ברורה

ל' תזקת כשרות, על-כרחך צריך לומר קספא אם הפס קלל (ב) גרע טפי, (ג) ולכן אם הניח (ד) לשחופי-מבואות פשר של ספק טרפה אינו ערוב, דנה הוי כספא אם הניח, וגם דענין סעודה הראויה מבעוד יום, ועין בבאר הלכה: ב' (ג) בלא מרא ונצינא, אסור. אכל אם אין צריך למרא ונצינא אלא לטלטל טקצה, לא גזיר עליו בין-השמשות, כמו שכתב סימן רסא: (ד) בשחרית בשבת, הטעם, הואיל ואחצביד בה תרא מצוה, נעשה בו מצוה אחרת, ואף דיוכל לאכלו גם בערבית, כנ"ל, מפל מקום טוב יותר לבצע עליו בשחרית, משום דפעמים מקדים לאכל בערבית קדם חשכה: (ח) אכל צריך טפי וכי, שמא ישכחו פעם אחת מלערוב, ועין לעיל בזה שכתבתי שם בסעיף ה': (ו) בפעם אחת, ובאפן זה פשנאכל ערובי בשבת, אינו מפר רק לאותה שבת אכל לא לשבת הבאה: (ז) במגדל, של בגין, או אפילו במגדל, (ס) כמו תכה גדולה (ו) המצוקת ארבעים סאה, שיש בסתירתה משום סתירת אהל דאורייתא, כמבאר בסימן שיד: (ח) ואבד המפתח, דקא שגאבד במקום שהניחו ואינו יודע היכן הוא, אכל אם הוא מוח במקומו אלא שהוא שבת באותה מקום הניחו, הוי ערוב, דצביר הוא דמקד [הרשב"א והרמב"ם] בחידושיהם: (ט) קדם שחשכה, פריש, (י) קדם זמן בין-השמשות, דבתחלת בין-השמשות קבר היה אבוד מוט: (י) מלאכה גמורה, בגין שצריך לסתור המגדל או הדלח, שיש בו משום (מ) סתירת אהל: (יא) לאכלו, ואם נמצא המפתח בשבת במקום שזכר להביאו בלא מלאכה דאונקא, שלא היה מפסיק (ט) רשות-הרבים בין מקום שנמצא המפתח לבין המגדל, (י) הוי ערוב אף-על-פי

שלא היה בידו בין-השמשות, פנין שמצא אותו אחר-כך משכין לה פאלו היה בידו, (יב) שמצוי הוא שמיצאנו: א (א) מצוה לחזורי וכי, פן ישכחו ויבואו לידי אסור טלטול: (ב) 'על מצות ערוב', שפס על שתוף שפך שם ערוב,

שער הציץ

(ב) מגרא-אפרים והקרא ושא: (א) מלגרא-אפרים אפא, אפא (י) דאלו בבין-השמשות אפא, מבאר לעיל בסימן שצ' סעיף ג' דאם נאכל הוי ערוב (הנר"א ופמ"ג): (ב) עין באור הלכה, ואם היה הפגוע קשור במכל, מוכח במגרא ופריש' ש"י שם דאין בו אסור דאונקא בקמיתו ומוי ערוב: (ג) ואף דגם ברשות-הרבים יכול להטבירו פחות פחות מארבע אמות, שבות זה לא הניחו במקום ערוב, כמבאר בסימן טט, עין שם (אחרונים): (ד) דבשנה שהוא כקולית דהטלטול הוא רק מדרבנן, לא גזיר בין-השמשות, ומה שזכר במגרא לאסר בשנה, איתא דלא קרי: והטור העתיק פלשון הגמרא לאסר אף בשנה, ותאלה רבה והמאטרי-הכי חתבו ששעמו, דסוכריא לה דלא חשיב צורבתצות דבר-מצוה ונלפא, הלא הטור עצמו פסק בנפל עליו גל אינו אסור אלא וקא לשצריך מרא ונצינא, וטעמו, דסוכריא לה קרי דלא נזר על שבות בין-השמשות, וכל-כרחך דסוכריא לה צורבת-תצות נמי מצוה, וכמו שכתב הג"א, ולדינא אין נפקא-מצוה דלמלכה הכריזו האחרונים כרעת תרומה, עין פאלה רבה ופאטרי-הכי: (יב) טור, וקרא באחרונים:

(א) בירא-אפרים.

הלכות שבת סימן שצח שצו

באר הגולה 522

מותר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מתצרות למבוי (א) (ומהם לכתים) (ב) בשם שביילי (שם) בשבת.
אימתי מברך עליו, (ד) בשעה שמקבץ אותו מבני המבוי או בשעה שממנה להם: הגה ואם גבר אותו
לשם ערוב ושכחו (ה) ולא ברכו עליו, הרי ערוב, כי אין בהם מלכות (אגור ושביילי-לשם). עין סוף סימן שסו:

הלכות תחומין

שצו דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת, ובו ב' סעיפים:

א (א) ישבו איש תחתיו, מקבץ שכל אדם יש לו בארבע אמות בכל מקום. (ב) אפילו יצא חוץ לתחום. גומודדים לכל אדם (ג) באמה שלו. ואם היה (ד) נס באיבריו, נותנים לו ארבע אמות בינוניות של כל אדם, שכל אחת מהן ששה טפחים: הגה (ה) ואילו ארבע אמות מודדין לו (ו) מנחות (ז) והוא (ח) באמצען (טו). (ח) ויש אומרים דמטר להלך ארבע אמות (ט) לכל צד. (י) אבל לטלטל אין לו רק ארבע אמות עם אלקסון, כמו שנתקבץ לעיל סימן שטט (סד) בשם הרד"ה והמגיד מ"ב בשם רשב"א: ב' דכל מקום שקדש עליו היום, אם הוא (יא) מקף לדידה, (יב) אפילו אין בו עתה דיוורין (יג) חשוב פלו בארבע אמות, ואם אינו מקף לדידה, (יד) עד סאתים חשוב פלו בארבע אמות. ואפילו שבת (טו) בתל גבוה ובקמח קצורה (טז) ושבלים מקיפות אותה, (יז) תשיבי בארבע אמות עד סאתים:

א ברוך שיהיה מ"ה
ב כמא קמא בשלשה
שם מ"א, הרי"ף
ותומב"ם פסק יב
וכו ג אצט"ו לעיל
סימן שטט סעיף א וב
ד פשוט שם סעיף א
לכונן וקמח לו
פירוש ה ברוך ש
לענין סאתים שם
הוא הדין למעשה
וכן סתם ת"כ סגור
ב"ש תש"א

באר היטב

(ח) באמצען. ובסימן שטט מבאר שכל לכוך לא יחזק רוח שירצה טרבע אמות, עין שם סעיף ד. עין מגדאברס:

משנה ברוכה

(ח) ויש אומרים דמטר להלך וכו'. דלדעה ראשונה אין לו רק ארבע אמות (ה) לאותו רוח שברר, ואם בדר לקום אחד אינו יכול לתור ולברר (במקום אחד, ולדעה זו יש לו ארבע אמות לכל צד סביבותיו, דהיינו (י) שמתה על שמונה: (ט) לכל צד והוא באמצען. ה' צריך לומר, ורצה לומר, במקום שהוא עומד יש לו לכל צד ארבע אמות, ותמצא שהוא (ז) שמונה על שמונה, וכמו שכתבנו. ועין באליה רבה שפכת דש לסוף על דעה זו למעשה: (י) אבל לטלטל וכו'. רוצה לומר, דש-אומרים הנה פליגי רק אהלוק, אבל לענין טלטול כלי עלמא מודו דאין סתר רק עד ארבע אמות עם אלקסון. ועין לעיל בסימן שטט, דאומן ארבע אמות שברר לו, לכלי עלמא מטר לטלטל באלקסון אף שעולה יותר מתמש אמות: ב' (יא) מקף לדידה. ג' ששבת בעיר או שאר מקום שהיה לדידה: (יב) אפילו אין בו עתה דיוורין. כגון (ט) שנתרבה מדידיה, אבל חומתה קמח: (יג) חשוב פלו בארבע אמות. אפילו אותו מקום גדול (ט) באנטוכא, ומונה אלפים אמה מחוץ אותו המקום: (יד) עד סאתים. ואם היה הקף יותר מסאתים, אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח במקום ארבע אמות שהוא עומד בה בעת שקדש היום: (טו) בתל גבוה. עשרה טפחים, והוא הדין בשבלים: (טז) ושבלים מקיפות אותה. שתהיה גבילה סביב מלקצו [רש"י]. והוא שקשר השבלים יחד בענין שאין רוח מצויה מנידה אותה, שכל מחיצה שרוח מגיד אותה אינה מחיצה (סוכה כ"ה): (יז) תשיבי בארבע אמות. דאף על גב דהיא עשויה מאליה, (י) שמה מחיצה. ומל, אף-על-גב דאין לה למעלה הקף סביבה, (יב) מפל מקום נחשב ככלל מחיצה בין שהיא גבוה עשרה טפחים, וכדלעיל בסימן שמה סעיף ב:

שער הציץ

(ב) ג' ששבת לא תהיה מתקן בתחלה בערבין כדין וצו רק צרכי-תצרות להחיר הטלטול בתצו, ואחר-כך נתקן המבוי ולא נחסר רק שתופי-מבואות: (ג) מגדאברס: (א) מגדאברס לעיל בסוף סימן שסו: (ב) הקרא ס"ב פירוש, ישבו איש תחתיו לאותן ששצאו לחוץ, ואל יצא איש ממקומו לאותו שלא יצאו ענין ללשון [א"ר] בשם מ"ט: (ג) אחרונים: (א) ויחלה על ארבע אמות עד שני אצבעות, כן פתחו הפוסקים לענין תפסא-מפה שיש בה שולחנות לעצבות ששכא בערובין דף ג עמוד ב. ואף דשם מסיק הגמרא דצריך לילף להקמיר אף לענין משך מבי שהיא דרבנן, הלא שגוי. דהלמוד הוא ממה דכתיב בקרא ישבו איש תחתיו, ושצור פתחיו לרבי יהודה הוא מנחות, פדאיתא בגמרא, וכן פסב בגאון-עצק: (ד) דהנה לפי מה שפאר תנ"ר א לעיל בסימן שטט, גם הקמ"ס הטקמיר שם לענין לכתחלה, מודה דהיא מטר לטלטל אף האלקסון של סרבוץ, וכן בהלוק ג' מטר אף האלקסון, עין שם, אבל למה בפירוש אסור יותר בארבע אמות, עין שם: (ה) כן כבאר בפשטה בדעת רבי יהודה דפסק דשה ראשונה קמח: (ו) אפסא בדעת חכמים לפי דעה זו: (ז) ודע דכל שצור שבת הוא מרבעין עם תהיה שלשם: (ח) רש"י: (ט) גמרא: (י) גמרא ט"ז: (יא) כממרא אימא והוא הדין נקט [גמרא] שהוא עומד עשרה טפחים ורקב טרבע אמות עד סאתים:

הלכות שבת סימן שצה שצו

ביאורים ומוספים

עובר על איסור דאורייתא כל ד' אמות נוספות.

[משנ"ב ס"ק ג]

עין לעיל שמ"ט במשנה ברוך סעיף קטן ג².

2) שם כתב, שאם הוא איש ארוך ביותר, מודדין לו את ארבע האמות ברוח שלו, ונמצא שמקום ארבע האמות שלו גדול משל שאר אנשים. ובצורת מדידת אמה של אדם בינוני נחלקו האחרונים. שיטת המג"א (סי' שמט ס"ק ב) שאמה באדם בינוני היא אורך הזרוע שלו, ופירש השו"ע ה"כ שם (סי' א) שכונתו מהמרפק עד ראש האצבע הארוכה הנקראת אמה. מאידך, הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב עירובין סי' יט) הוכיח שלא כדבריו, וכתב שהמחזור הוא מהמרפק עד סוף אצבע הנקראת אמה הוא שיעור אמה בת חמשה טפחים, אבל שיעור אמה בת ששה טפחים הוא כשיעור שני חלקי היר, זה הסמוך לגוף שעליו מניחין תפילין, וזה הסמוך לכף היר, בלא כף היר. [וראה מה שכתב בזה בספר קרית אריאל עמ' רטו].

[שעה"צ ס"ק ז]

אָבֵל לְמַלְךָ מְיֻשָּׁר אָסוּר יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת³.

3) ביאור דבריו, שאם בירר לו את ד' אמותיו על ידי שהלך לביתו מסוים, מותר לו ללכת אלכסון של רוח זו חמש אמות ועלשה חומשיין, כיון שמרבעים את ארבע האמות שרשאי לילך לכל רוח כסבלה מרובעת. אמנם כשהולך ביושר לצד שבירר, מותר לו ללכת רק ד' אמות, וכן אם לא בירר רוח מסוימת ומהלך בסתם, אינו הולך אלא ד' אמות, והחזו"א (ארו"ח סי' קי ס"ק כד) הביא את דברי הגר"א לענין טלטול ברשות הרבים, והקשה, מדוע אין אומרים שבטלטול הוא מברר את הדי' אמות באופן שהליכתו עם החפץ היא אלכסון של אותן ד' אמות, ולכן יוכל לטלטל יותר מד' אמות גם ביושר, משום שזה שיעור האלכסון של הדי' אמות שביצודו של אלכסון זה [וראה חז"א שם סי' קיב ס"ק יא, שלהלכה הסכים לדברי הגר"א].

[משנ"ב ס"ק ח]

דְּלִדְעָה רֵאשׁוֹנָה אֵין לוֹ רֵק אֶרְבַּע אַמּוֹת⁴.

4) ואם רוצה לברור לו שתי אמות לצד זה ושתי אמות לצד זה, כתב האור זרע (ח"ב סי' קנב) שלדעת רש"י יכול לעשות כן, ולדעת רבנו שמואל צריך שיהיו כולן לרוח אחת, ולא שתיים לרוח זו ושתיים לרוח זו.

[משנ"ב שם]

וְאִם בָּרַר לְמִקְוֵם אָמֵד אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלִבְרֹר⁵.

5) ואופן הבירור לאינו רוח יהיו ד' אמותיו, כתב המגיד משנה (פכ"ז מהל' שבת ה"א) בדעת הרמב"ם, שכיון שהולך לאינו רוח הרי זה כמי שמברר רוח זו, וכן מי שיצא חוץ לתחום בשוגג, כיון שהלך אמה אחת כבר בירר לו ד' אמות לאותה הרוח, ושוב אינו יכול לברר את ד' אמותיו לביתו העיר ולדבננס על ידי הבלעת התחום. והראב"ד חלק על זה, וכתב שאם הלך לצד מסוים בלא כוונה לברר בכך את ד' אמותיו לאותה הרוח, אינו נחשב כבירור, ורק אם החליט שד' אמותיו יהיו לאותו צד הרי זה נחשב בירור. וכתב החזו"א (ארו"ח סי' פ ד"ה מתני'), שבגמרא משמע שמתעל בירור גם במחשבה.

[משנ"ב ס"ק ט]

מִקְוֵם שֶׁהוּא עוֹמֵד יֵשׁ לוֹ לְכָל צֵד אֶרְבַּע אַמּוֹת⁶.

6) ומקום עמידת רגליו אם נחשב כחלק מד' אמותיו או שמא יש למדוד ד' אמות חוץ ממקום רגליו, כתב הדרכי משה (אות א) בשם האור זרע (ח"ב סי' קנב) שנחלקו בזה הפוסקים, ששיטת רש"י (עירובין מה, א, ד"ה והוא) שמתדדים ד' אמות מלבד מקום רגליו, ושיטת הרמב"ם (פכ"ז מהל' שבת ה"א) שמקומו הוא בכלל ד' אמותיו.

המשך במילואים עמוד 36

[שו"ע ס"א]

לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִתְּצֻרוֹת לְמִבּוֹי⁴.

4) היינו כלים ששבתו בבתינו והולכים לחצר, אבל כלים ששבתו בחצר, מותר להוליכם למבוי גם בלי שיתוף ועירוב, כמו שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' שעב ס"א).

[משנ"ב ס"ק ב]

שְׁמַעְלֵיבִין וּמִשְׁתַּפִּין כָּל הַתְּצֻרוֹת שֶׁבִּמְבּוֹי בִּיחוד⁵.

5) טעם נוסף כתב הכף החיים (ס"ק ב), שהוא על שם האוכל שמשותפים בו שהוא מעורב מכולם יחד.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְעֵין לְעִיל בְּסוּף סִימָן שְׁסוֹ בְּמִשְׁנֵה בְּרִיחָה שֶׁהַעֲפָקָנוּ הַנֶּפֶשׁ הַנְּהוּג לְמִרָא⁶.

6) ואם הזכיר בטחס רק עירוב ולא הזכיר שיתוף, ראה שם (ס"ק פג) שהבאנו את דעת החזו"א, וכן מה הדין במקומות שיש להסתפק אם צריך לעשות עירוב או שצריך לעשות שיתוף.

[משנ"ב ס"ק ד]

בְּשִׁעָה שֶׁמִּקְבֵּץ⁷.

7) ובטעם הדבר כתב הבי"ד (ד"ה ומתן), שהרי כל המצוות צריך לברר עליהן עובר לעשייתן, ולכן אי אפשר לברר לאחר קיבוץ, ענין שנתקבץ כבר נעשתה המצוה, שהרי הם כבר מעורבים. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' שסו ס"ק פא) כתב, שהאחרונים הסכימו שיכול לכתחילה לברר לאחר שנגמר הקיבוץ, משום שלכתחילה עדיין צריך הוא לזכות לכל בני העיר, וכל זמן שלא זיכה עדיין נחשב עובר לעשיית המצוה. ובדיעבד, גם אם כבר זיכה יכול לברר, עיין שם.

[משנ"ב ס"ק ה]

הוא הדין אֶפֶילוֹ לֹא אָמְרוּ עָלָיו גְּסִיבֵן הַנֶּפֶשׁ שֶׁל יָבֵנָה הַשְּׁתוּף⁸.

8) ואם אמר רק חלק מהנוסח של יבנה הדין, ולא אמר את כולו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שסו ס"ק פד) שדעת הפמ"ג (שם משב"ז ס"ק ז) שאין העירוב חל אפילו בדיעבד, והכף החיים (שם ס"ק קלו) פקפק בזה.

סימן שצו

דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

דְּקָתִים 'מִתְקִיר' - קִתְּקִידוֹ¹.

1) ולדעת שאיסור תחומין הוא מדרבנן, כתב הפמ"ג (סי' שמט משב"ז ס"ק א) שדרשה זו אינה אלא אסמכתא, ומן התורה מותר לילך הרבה יותר מד' אמות. אמנם לדעת שאיסור תחומין מן התורה, כתב המנחת חינוך (מצוה כד אות ד) שהוא דרשה גמורה, ולכן ליוצא חוץ לתחומו יש רק ד' אמות. וכן כתב הקרית ספר (פכ"ז מהל' שבת), וכתב שגם לחזור לכיוון תחומו יש בו איסור דאורייתא ולכן כל שהתרחק י"ב מיל אין לו היתר לצאת חוץ לד' אמותיו ואפילו משום כבוד הבדיוט, אמנם המנחת חנוך (שם אות ו) כתב שלדעת התוס' ישנים (יומא סח, א ד"ה בא, והובאו דבריהם גם בתוס' רא"ש ובריטב"א שם), גם למדי תחומין דאורייתא אין איסור אלא להתרחק מתחומו אבל לחזור לתחומו אינו אסור אלא מדרבנן, וכן נקט החזו"א (ארו"ח סי' פ ד"ה מיב סי' תד), והאבני נזר (ייד סי' שסו אות יג בהערה) כתב, שלדעת הרמב"ם (עירובין מג, א ד"ה וא"ת כיון) מן התורה לאחר שיצא חוץ לתחומו אין איסור אלא אם כן הולך עוד פעם תחום של י"ב מיל. אולם דבריו צ"ע, שברמב"ם לפנינו מבואר שרק כשהלך בהיתר משום פיקוח נפש או לקידוש החדש אין הליכה זו מצטרפת לחשכון הי"ב מיל, אבל אם כבר הלך י"ב מיל באיסור,

מילואים

36

הלכות שבת סימן שצו

המשך מעמוד הקודם

עירוב תחומין ממורח לו כדי שיהיה מותר לו ללכת למזרח ארבעת אלפים אמה [שעל ידי זה מופסיד את האלפיים שיש לו למערב], אסור לו ללכת בשבת אלפיים אמה לצד מערב, מספק שאולי לא קנה העירוב ונשארו לו האלפיים למערב, וספיקא דרבנן לקולא, משום שאין נותנים לאדם אחד שתי קלות שסותרות זו את זו. [וראה מה שכתבנו בזה לקמן סי' תיב ס"ק א].

התחומין, ואם כן לא היה זמן שבו שני העירובין היו קיימים, הביא הכף החיים (סי' יח) בשם החמור משה (סי' ב) שכיון שאין יודעים איזה עירוב חל, שניהם אינם כלום, ואין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא ויהיו שניהם קיימים, כיון שדאי אחד מהם אינו קיים. וכעין זה כתב המלוא הרעים (שבת לד, א) שאם הגיה בכין השמשות

הלכות שבת סימן שצו

המשך מעמוד 522

[משנ"ב ס"ק יב]

בגין שנחלקה קריית, אכל חומתה קמח.

(8) ועיר שדוריה קיימים, כתבו השו"ע הרב (סי' תא ס"א) והחז"א (א"ח סי' קט ס"ק ו) שנחשבת כולה כדי אמות לשוכת בתוכה גם אם אין לה מחיצות כלל, וכן מפורש בתוס' (עירובין מז, ב ד"ה דכולה) שיעיר אינה צריכה חומה כדי להחשב כדי אמות לשוכת בתוכה.

[משנ"ב ס"ק טז]

שכל מחיצה שרצה לניד אותה אינה מחיצה.

(9) והחז"א כתב (א"ח סי' עז ס"ק ו), שגדר מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח היינו שהרוח מניחה את חלקי המחיצה עד שיהיו רחוקים זה מזה ג' טפחים, ומחמת כן יש זמן מזה שהמחיצה אינה מחיצה ממשי, ובאופן זה פסולה המחיצה גם בשעה שהרוח אינה נושבת, אבל מה שמניחה הרוח את המחיצה מעט, אם משום כך אין חלקי המחיצה מתרחקים ג' טפחים זה מזה אפילו לרגע, אין זה חסרון.

הלכות שבת סימן שצו

המשך מעמוד רסב

י"ב מיל שהוא מדאורייתא יש להחמיר למדוד באמות עצבות. [וראה שעה"צ לעיל סי' שצו ס"ק ג].

[משנ"ב שם]

ומקרי קדידה של קמח.

(8) וכן כתב לעיל (סי' שו ס"ק לה), שיותר למדוד שיעורי תורה, כגון טפח על טפח המביא את הטומאת, או שיעור שישים לבטל איסור, מיון שלא נראה כעוברין דחול מאחר שהוא מדידה של תורה.

[משנ"ב ס"ק ו]

דבמקום שאין קנה שם שביתתו, קונים שם כליו ובקמחיותו, דנגנבים אגריהו.

(9) ולענין כלים אם יש בהם איסור תחומין מדאורייתא, נחלקו הראשונים. דעת הרמב"ן (עירובין מג, א) שאיסור תחומין בכלים הוא מן התורה, ובשו"ת מהר"ב"ה (סי' כח) כתב, שגם לשיטת הר"ף והרמב"ם שאסור מן התורה לצאת יותר מ"ב מיל, היינו דוקא לאדם עצמו שעליו נאמר "אל יצא איש ממקומו", אבל כליו של אדם בודאי איסורם רק מדרבנן, והובאו דבריהם בביה"ל לקמן (סי' תד ס"א ד"ה למאן).

(10) ובהמה וכלים של נכסי מלוג, כתב התוספת שבת (סי' ג) שהם כרגלי הבעל ולא כרגלי האשה, ואף שלהלכה קנין פירות אינו כקנין הגוף [כמבאר בשו"ע אה"ע סי' פה ס"ה], ולכן לענין שמירה

והחז"א כתב (א"ח סי' קיב ס"ק יא ד"ה שם), שיש להוכיח שמקום גופו בכלל די אמותיו מדברי הגמרא (עירובין מח, א), שהוכיחה שנתנים לכל אדם די אמות לפי גודל איבריו, שאם לא כן עוג מלך הבשן מזה תחא עליו, כלומר אם לא ניתן לו די אמות כשיעור גופו, לא יוכל ללכת כלל. והקשה, שאם נאמר שמקום גופו אינו מן המנין, הלא גם לעוג יש חוץ ממקום עמידתו די אמות, ובהכרח שמקום גופו הוא בכלל הדי אמות, ועוג שגופו גדול יותר מדי אמות אינו יכול ללכת כלל.

[משנ"ב שם]

וענין באילנה רבה שכתב דמש לסמוך על דעה זו למעשה.

(7) ראה לשון השעה"צ לקמן (סי' שצו ס"ק א), שכתב שכבר ביארנו שהלכה כדעה השניה, אולם החז"א כתב (א"ח סי' פ ל"ד מח, א), שמדברי הגמרא משמע שהלכה יש לו רק די אמות ולא יותר, אמנם בביה"ל לעיל (סי' שסג ס"ז ד"ה מרווחים) כתב בשם הפוסקים שגם בדינים דרבנן הולכים לחומרא, וביאר שהוא משום שזה ספק חסרון ידיעה.

שאין חילוק בין שלושת האופנים, ובכולם נאמר שיש לו די אמות לכל רוח, שהן די אמות על די אמות, אלא שביצא חוץ לתחום בשבת אין לו אלא מקומו שהן די על די אמות, ובקנה שביתה מבעוד יום יש לו אלפיים אמה לכל רוח מלבד הדי אמות.

ב. שיטת רבנו אלחנן (הובא בתוספות הרא"ש עירובין שם), שלמי שיצא חוץ לתחום נותנים די אמות לכל רוח, אבל למי שקנה שביתה או שהניח עירוב יש רק די אמות ולא די אמות, וסמכין אלפיים אמה לכל רוח.

ג. שיטת הרמב"ם (פ"ו מה"ל עירובין ה"א ופ"ו ה"ד), שלשולם מקום שביתתו הוא די על די אמות, אלא שלמניח עירוב או לשוכת ברגליו יש שתי אמות מעירובו או מגופו מכל צד, וביצא מחוץ לתחום נמדדות הדי אמות מעמידת רגליו ולחוץ [וראה ברכיו פ"ז מה"ל שבת ה"א], לפי שמן הסתם דעתו לרוח שלעבר פניו.

[משנ"ב ס"ק ה]

הינו חצי אמה מקום מצב הרגל, וחצי אמה הוא בין רגל לרגל בפסקה בינונית.

(7) ולענין אם מורדים באמה שוחקת או עצבה, הסתפק המנחת היתך (מצוה כ"ד אות ג) בדבר, וכתב שכיון שחז"ל הסתפק בעיקר שיעור האמה, היה נראה לומר שבתחום אלפיים אמה שהוא מדרבנן יש להקל למדוד בשוחקות משום ספיקא דרבנן לקולא, ואילו במדירה

